

**DIE ROL VAN OORREDINGSVERANDERLIKES IN
BEWUSWORDINGSPROGRAMME OOR MIV/VIGS BY HOËRSKOLE
IN POTCHEFSTROOM**

Communitas

ISSN 1023-0556

2006 11: 85 - 105

C.M. Bester en A.M.E. Naudé*

ABSTRACT

The Elaboration Likelihood Model (ELM) (Petty & Cacioppo 1996) in the field of persuasive communication can explain the relevant variables when the youth is influenced and persuaded by messages aimed at changing sexual risk behaviour. In order to increase the impact of the Department of Education's Life Orientation learning area in the North West Province, a study was undertaken to determine which of the intrinsic and/or extrinsic variables - as hypothesised by the ELM - play a role in persuading grade 9 learners to use certain life skills in protecting them from contracting HIV/Aids. The purpose of the study was to determine the role of intrinsic and/or extrinsic persuasive variables in the presentation of Life Orientation classes to selected grade 9 learners at three Potchefstroom high schools. Relevant literature was analysed regarding HIV/Aids campaigns and programmes that had been launched in South Africa, especially in instances where the ELM was applied as theoretical framework. The empirical study was done by means of a quantitative survey as well as qualitative methods (focus groups, personal interviews and non-participatory observation) to obtain an in-depth understanding of the variables influencing the persuasion of grade 9 learners. The results of the study confirm the premises of the ELM and proved that intrinsic persuasive variables play an important role when HIV/Aids persuasive messages are conveyed to grade 9 learners through Life Orientation classes. It can therefore be concluded that grade 9 learners from the three selected Potchefstroom schools would process these messages via the central information processing route, which enhances the chances of long term persuasion. Furthermore, it appears that in this study extrinsic persuasive variables mostly strengthened the persuasive messages to grade 9 learners. It can therefore be concluded that Life Orientation, and specifically the content focused on HIV/Aids, led to the successful persuasion of grade 9 learners in the selected schools.

* Elmari Bester is a communication officer in the Post-graduate School of Nuclear Science and Engineering in the Faculty of Engineering at the North-West University in Potchefstroom. Dr Annelie Naudé is Director of G3 Business Solutions, a provider of strategic communication research and stakeholder management solutions, in Bryanston, Johannesburg. This article is based on Ms Bester's Master's dissertation at the North-West University which she completed under the supervision of Dr Naudé.

INLEIDING

Die voorkoms van MIV onder kinders in Suid-Afrika is 'n ernstige probleem wat dringende aandag vereis. In die Human Sciences Research Council (HSRC) se nuutste studie oor die voorkoms, omvang, gedrag en kommunikasie betreffende MIV/Vigs (HSRC 2005: 45,50) is 'n MIV-toename van 12,0% in 2002 tot 16,9% in 2005 by meisies in die ouderdomsgroep tussen 15 en 24 jaar gevind.

Om die probleem van MIV/Vigs onder kinders van alle bevolkingsgroepe aan te spreek, word 'n groot hoeveelheid openbare MIV/Vigs-bewuswordings-, ooredings- en opvoedingsprogramme tans deur verskeie instansies in Suid-Afrika van stapel gestuur. Een hiervan is die Lewensvaardighedsprogram wat sedert 2000 in skole geïmplementeer is (Departement van Onderwys 2002). Vanaf 2000 tot 2004 is die Lewensvaardighedsprogram as tussentydse kurrikulum geïmplementeer en later as 'n verpligte leerarea (naamlik Lewensoriëntering) by Kurrikulum 2005 ingesluit.

Die sukses van MIV/Vigs-veldtogte en programme kan ongelukkig nog nie deur verminderde MIV-infeksies onder die jeug bewys word nie. Dit wil dus voorkom asof die verskillende ooredingsveldtogte en -programme gemik op die MIV/Vigs-kwessie tot dusver nie daarin kon slaag om 'n noemenswaardige verlaging in die voorkoms van MIV/Vigs by veral kinders en jong mense te weeg te bring nie. Die aanbieding van die boodskappe as deel van hierdie programme of veldtogte behoort intensief ondersoek te word om te bepaal hoe die kernboodskappe meer suksesvol oorgedra kan word sodat dit tot gedragsverandering kan lei.

Die uitbreidingsmoontlikheidsmodel van Petty en Cacioppo (1996) kan beduidend lig werp op die samestelling van ooredingsboodskappe om langdurige ooreding en gedragsverandering tot gevolg te hê. Hierdie model is as teoretiese raamwerk gebruik in 'n studie oor die rol van intrinsieke en ekstrinsieke ooredingsveranderlikes by graad 9-leerders tydens die aanbieding van Lewensoriënteringsklasse by drie hoërskole in Potchefstroom.

TEORETIESE AGTERGROND

Die uitbreidingsmoontlikheidsteorie beskou ooredingskommunikasie vanuit die kognitiewe benadering en fokus op die verstandelike prosesse tydens inligtingsprosessering. Dit behels 'n omvattende teorie, wat duidelikshalwe tot 'n model vereenvoudig is. Die uitbreidingsmoontlikheidsmodel konseptualiseer dat die mate waartoe ooreding plaasvind, deur die roete waarlangs inligting verwerk word, beïnvloed word. Volgens die model verwerk die individu inligting van ooredingsboodskappe op een van twee wyses, naamlik deur 'n sentrale of die perifere roete (Petty & Cacioppo 1996:263; Ross 1994: 69-71; Dillard & Pfau 2002:156). Die verwerking van inligting deur die sentrale roete beteken dat die individu aktief oor die inligting nadink en dit teen reeds bestaande kennis oor die onderwerp opweeg. Hierteenoor beteken verwerking van inligting deur die perifere roete dat die individu nie werklik oor die boodskap nadink nie en daarom eerder deur nie argumentatiewe appèlle beïnvloed of ooreed word (Petty & Cacioppo 1996: 263).

Petty en Cacioppo (1996:266) toon verder dat indien inligting sentraal verwerk word, argumente deeglik oorweeg word en indien oorreding as gevolg daarvan intree, dit relatief permanent van aard is. Andersyds, indien die boodskap periferaal verwerk word, is argumente minder belangrik en speel ekstrasieke aspekte soos persoonlike indrukke 'n groter rol. Indien oorreding deur middel van periferaal verwerking plaasvind, is die oorreding gewoonlik meer tydelik van aard.

Primêre faktore wat bepaal of inligting sentraal of periferaal verwerk word, is persoonlike relevansie en die vermoë van die ontvanger om inligting krities teenoor bestaande kennis van die onderwerp op te weeg. Indien die onderwerp vir die ontvanger relevant is, sal die argumente deegliker oorweeg word en sal aktief nagedink word oor die inligting wat ontvang is. Indien die onderwerp minder relevant vir die ontvanger is, sal daar nie veel tyd bestee word aan nadenke oor wat gehoor of gelees is nie. Die vermoë sluit die volgende in: die hoor van die boodskap, die verstaan daarvan, die besteding van onverdeelde aandag, tyd en energie, asook die omvang van agtergrondkennis oor die onderwerp (Littlejohn 1989:86; Dillard & Pfau 2002:159-160; Petty & Cacioppo 1996:267).

Navorsers (Littlejohn 1989:86; Ross 1994:69-70; Dillard & Pfau 2002:158-160) verduidelik dat indien 'n persoon gemotiveer is tot kritiese denke op grond van die relevansie van die onderwerp vir hom/haar en oor die vermoë beskik om inligting sentraal te verwerk, die uitkoms afhang van die aard van oorreding en die soort argumente wat gebruik word. Indien die ontvanger die aangevoerde argumente as geldig beskou, sal hy/sy oorreed word; indien nie, sal oorreding nie plaasvind nie.

Tydlike oorreding mag egter plaasvind indien 'n individu nie gemotiveer is om inligting krities te evalueer of nie oor die vermoë beskik om dit te doen nie. In so 'n geval bestaan daar ekstrasieke aspekte, soos die indruk wat die inligtingbron laat, wat in ag geneem moet word (Littlejohn 1989:86, Ross 1994:69-70; Dillard & Pfau 2002:158-160).

Samevattend kan gesê word dat die uitbreidingsmoontlikheidsmodel (Petty & Cacioppo 1996) intrinsieke en ekstrasieke ooredingsveranderlikes veronderstel met die ontvangs van ooredingsboodskappe, wat 'n rol speel by die mate van oorreding wat by die ontvanger kan plaasvind. Volgens hierdie model speel intrinsieke ooredingsveranderlikes 'n belangriker rol by langtermynoorreding as ekstrasieke ooredingsveranderlikes.

Hierdie aannames is gebruik om die rol te ondersoek wat intrinsieke en ekstrasieke ooredingsveranderlikes by die aanbieding van Lewensoriënteringsklasse aan geselekteerde graad 9-leerders gespeel het. Hoewel die studie op intrinsieke én ekstrasieke veranderlikes gefokus het, word hier slegs op die intrinsieke veranderlikes gefokus, aangesien dit die belangrikste rol by graad 9-leerders by die geselekteerde skole gespeel het.

DOELSTELLINGS

Die volgende doelstellings het die empiriese studie gerig:

- Om te bepaal watter intrinsieke ooredingsveranderlikes by graad 9-leerders 'n belangrike rol speel tydens die oordrag van Lewensoriëntering om die MIV/Vigs-kwessie aan te spreek; en
- Om die geslaagdheid van die graad 9-Lewensoriënteringsboodskap om die MIV/Vigs-kwessie aan te spreek aan die hand van intrinsieke en ekstrasieke veranderlikes te bepaal.

NAVORSINGSMETODE

Hierdie studie is deur metodologiese triangulasie (kwantitatiewe en kwalitatiewe navorsingsmetodes) uitgevoer. Kwantitatiewe navorsing is toegepas om 'n geheelbeeld van die ooredingsveranderlikes wat by graad 9-leerders in die afgebakende gebied voorkom, te vorm. Kwalitatiewe navorsingsmetodes is gebruik om dieperliggende aspekte van die ooredingsveranderlikes te ondersoek.

'n Vraelysopname is gebruik om te bepaal tot watter mate intrinsieke en ekstrasieke ooredingsveranderlikes by graad 9-leerders 'n rol speel in die aanvaarding van ooredingsboodskappe soos deur die Lewensoriënteringsmodules in skole oorgedra word. 'n Sistematiese steekproef is gebruik om 100 graad 9-leerders uit elkeen van drie geselekteerde skole in Potchefstroom vir 'n vraelysopname te teiken. Die metode het 'n hoë responskoers van 82,6% gelewer (Du Plooy 1996:131).

'n Besikbaarheidsteekproef is gedoen om graad 9-leerders vir fokusgroeponderhoude te teiken en klasse vir nie-deelnemende waarneming te selekteer. Onderwysers/esse is deur middel van 'n vrywillige steekproef vir persoonlike diepte-onderhoude geselekteer.

Twee fokusgroeponderhoude is met beskikbare graad 9-leerders uit elk van die drie geselekteerde skole gevoer. Die metode is gebruik om kwantitatiewe bevindinge te verifieer (Du Plooy 1996:118). Semi-gestruktureerde onderhoude met onderwysers/esse wat by die aanbieding van Lewensoriëntering betrokke is, is gebruik om die graad 9-leerders se response te verifieer (Du Plooy 1996:120). Hierbenewens is een Lewensoriënteringklasaanbieding by elk van die geteikende skole bygewoon ten einde die inligting te verifieer wat deur die ander genoemde metodes bekom is (Du Plooy 1996:106).

RESULTATE

Demografie

Uit die totaal van 300 graad 9-leerders wat vir die vraelysopname geselekteer is, het 248 leerders vraelyste voltooi, 54,4% (n=135) was seuns en 45,5% (n=113) was meisies. Die ouderdomme van respondente het gewissel van 13 tot 20 jaar, met 'n gemiddelde ouderdom van 15 jaar (n=236). 'n Eweredige verteenwoordiging van skole

wat in verskillende woongebiede (tradisioneel swart, bruin en wit woongebiede) geleë is, is verkry. Die meeste leerders in die steekproef was Tswanasprekend (46%; n =114), terwyl 35% (n= 87) Afrikaanssprekend en 10% (n= 25) Xhosa as moedertaal gehad het. Die res van die steekproef (9%; n=22) het ander tale as moedertaal aangedui, waaronder slegs een leerder Engelsprekend was.

Motiveringsveranderlikes

Persoonlike relevansie

Uit die leerders se keuses van opsies op 'n 7-punt semantiese differensiaalskaal het die meerderheid aangetoon dat die MIV/Vigs-inligting wat hulle tydens die Lewensoriënteringsklasse ontvang, bruikbaar, interessant, belangrik, relevant en prakties is (Tabel 1):

TABEL 1: GRAAD 9 LEERDERS SE HOUDING TEN OPSIGTE VAN DIE MIV/VIGS-INLIGTING WAT HULLE TYDENS LEWENSORIËNTERING ONTVANG:									
Die MIV/Vigs-inligting wat ek tydens die Lewensoriënteringsklasse ontvang, is:									
	OPSIES								
	1		2		6		7		
	%	n	%	n	%	N	%	n	
Onbruikbaar	5,3	12	0,8	2	10,6	24	77,8	176	Bruikbaar
Vervelig	3,0	7	0,4	1	7,8	18	81,6	187	Interessant
Onbelangrik	3,3	8	0,8	2	7,6	18	83,8	198	Belangrik
Irrelevant	9,2	20	4,1	9	13,3	29	54,8	119	Relevant
Raak my nie	8,4	19	2,2	5	12,9	29	66,5	149	Raak my
Onprakties	8,5	19	0,8	2	10,7	24	63,6	142	Prakties

Graad 9-leerders moes eweneens op 'n 7-punt semantiese differensiaalskaal aandui hoe hulle voel wanneer hulle besig is met aktiwiteite (bv. opdragte en klaswerk) oor MIV/Vigs. Op die kontinuum 1 tot 7 verteenwoordig die opsies by nommer 7 die konsep van persoonlike relevansie. Die negatiewe pool verteenwoordig 'n houding dat die aktiwiteite irrelevant vir leerders is.

TABEL 2: GRAAD 9 LEERDERS SE HOUDING TEN OPSIGTE VAN AKTIWITEITE WAT HULLE OOR MIV/VIGS DOEN – PERSOONLIKE RELEVANSIE									
Terwyl ek die Lewensoriënteringsaktiwiteit oor MIV/Vigs gedoen het, het ek:									
	OPSIES								
	1		2		6		7		
	%	n	%	n	%	n	%	N	
Nie baie daarby betrokke geraak nie	7,8	18	1,3	3	7,4	17	70,7	162	Baie daarby betrokke geraak
Dit nie geniet nie	9,7	22	1,7	4	10,1	23	65,9	149	Dit geniet
Min gekonsentreer	8,1	19	1,2	3	8,9	21	65,3	153	Hard gekonsentreer
Min aandag gegee	8,3	19	0,8	2	11,8	27	67,1	153	Baie aandag gegee
Ongemotiveerd gevoel	3,0	7	1,7	4	11,3	26	69,8	160	Gemotiveerd gevoel

Die meeste graad 9-leerders wat die uitvoering van Lewensoriënteringsaktiwiteite oor MIV/Vigs geniet, raak baie daarby betrokke; konsentreer hard daarop; gee baie aandag daaraan; en voel gemotiveerd daarvoor. Die afleiding kan dus gemaak word dat die Lewensoriënteringsaktiwiteite oor MIV/Vigs vir graad 9-leerders in hierdie studie persoonlik relevant is.

Die oorgrote meerderheid van die leerders het saamgestem of volkome saamgestem dat die onderwerpe noodsaaklik, asook toepaslik is (Tabel 3).

TABEL 3: GRAAD 9 LEERDERS SE MENING TEN OPSIGTE VAN MIV/VIGS ONDERWERPE:					
Ek beskou die MIV/Vigsonderwerpe wat tydens die Lewensoriënteringsklasse bespreek word as:					
	Stem volkome saam	Stem saam	Neutraal	Stem nie saam nie	Stem glad nie saam nie
Noodsaaklik	54,3% (n=13)	36,2 (n=88)	4,9% (n=12)	1,6% (n=4)	2,8% (n=7)
Toepaslik	28,1% (n=69)	37,9% (n=93)	16,7% (n=41)	8,5% (n=21)	8,5% (n=21)

Die geredelikheid waarmee 'n mens oor 'n onderwerp in gesprek tree, is ook 'n aanduiding van die relevansie van die onderwerp vir 'n persoon. Graad 9-leerders is gevra om aan te dui hoe gereeld hulle met onderskeidelik hul vriende, familie en onderwyser/es in gesprek tree oor lewensvaardighede wat hulle kan help om MIV/Vigs te voorkom. Die resultate sien soos volg daaruit:

TABEL 4: GRAAD 9 LEERDERS SE GESPREKSGEREELDHEID OOR LEWENVAARDIGHEDHE OM MIV/VIGS TE VOORKOM:				
	Gereeld	Soms	Selde	Nooit
Familie	25,3% (n=62)	46,5% (n=114)	13,4% (n=33)	14,6% (n=36)
Vriende	22,3% (n=55)	59,7% (n=147)	11,3% (n=28)	6,5% (n=16)
Onderwyser/es	29,6% (n=72)	49,7% (n=121)	9,4% (n=23)	11,1% (n=27)

'n Groot hoeveelheid leerders tree wel *soms* met hul vriende, onderwysers/esse en familie oor lewensvaardighede om MIV/Vigs te voorkom, in gesprek en is 'n aanduiding dat die onderwerp tog vir hulle persoonlik relevant is.

Voorts dui die resultate in Tabel 5 aan dat lewensvaardighede beslis as waardevol, goed, noodsaaklik en as hulpvaardig ervaar is.

TABEL 5: LEERDERS SE MENING TEN OPSIGTE VAN LEWENSWAARDIGHEDEN AS WYSE OM MIV-INFEKTERING TE VOORKOM				
Oor die algemeen, hoe beskou jy lewenswaardighede as 'n manier om MIV-infektering te voorkom?				
	%		%	Totale N-waarde
Waardevol	86,2		Waardeloos	9
Goed	89,5		Swak	7,4
Noodsaaklik	90,9		Onnodig	5,1
Hulpvaardig	95,7		Nie hulpvaardig	2,7

'n Ander aspek wat die relevansie van 'n onderwerp aandui, is die mate waartoe 'n mens oor die onderwerp of kwessie nadink. Die meeste (47,9% n=115) graad 9-leerders het aangedui dat hulle *gereeld* nadink oor hoe lewenswaardighede hulle kan help om infektering met MIV/Vigs te voorkom. Uit die totale groep het 39,1% (n=94) leerders aangedui dat hulle *soms* daarvoor nadink. Hierdie resultate bevestig dus verder dat lewenswaardighede om MIV/Vigs te voorkom wel vir graad 9-leerders persoonlik relevant is.

Die wyse waarop Lewensoriëntering aangebied word, versterk die persoonlike relevansie vir leerders. Twee van die drie geselekteerde skole se onderwysers/esse vir Lewensoriëntering het verduidelik dat die behoefte van leerders op 'n gegewe tydstip die hoofbepaler vir die skedulering van die aanbieding van onderwerpe is. Die bespreking van onderwerpe op 'n tydstip wanneer dit vir die leerders toepaslik is, verhoog dus die persoonlike relevansie van die onderwerpe.

Geen bewys van beduidende verskille tussen Afrikaans-, Tswana-, en Xhosaspreekende graad 9-leerders ten opsigte van die relevansie van MIV/Vigs-onderwerpe soos dit tydens Lewensoriëntering behandel word, is gevind nie.

Behoeftes aan kennis

Die fokusgroeponderhoude het aangetoon dat graad 9-leerders oor die algemeen 'n behoefte het om hulle kennis uit te brei en om nuwe dinge te leer. Dit blyk ook uit die fokusgroep, persoonlike onderhoude en waarneming dat graad 9-leerders graag vrae in die klas vra en spesifiek meer inligting oor MIV/Vigs wil hê.

Tabel 6 dui aan waarvoor leerders graag meer inligting sou wou ontvang. Dit weerspieël *watter* inligting hulle wil hê oor die onderwerpe wat vir hulle relevant is.

TABEL 6: TEMAS WAAROO GRAAD 9 LEERDERS MEER INLIGTING WIL ONTVANG
Hoe MIV/Vigs ontstaan het (waar kom dit vandaan)
Die effek van MIV/Vigs
Emosionele effek van MIV/Vigs
Verhoudings
Probleemoplossing
Besluitneming
Toepassing van lewensvaardighede
Dwelms
Seksueel Oordraagbare Siektes (STD's & STI's)

Die meeste van die graad 9-leerders (74,1%; n=182) het aangedui dat hul meer *diepte-inligting* wil ontvang oor hoe lewensvaardighede hulle kan help om MIV/Vigs te voorkom. Tydens fokusgroeponderhoude het leerders verduidelik dat MIV/Vigs as onderwerp nie sy relevansie verloor het nie, maar dat die leerders wil weet hoe hulle die kennis wat hulle reeds oor MIV/Vigs het, kan toepas. Leerders het ook 'n behoefte aan nuwe inligting oor MIV/Vigs en verbandhoudende onderwerpe. Dit is dus duidelik dat graad 9-leerders wel 'n behoefte aan kennis het, 'n intrinsieke veranderlike wat die moontlikheid op langdurige oorreding versterk. Hierdie soeke na meer of nuwe inligting oor MIV/Vigs kom ooreen met die bevindinge van die HSRC-verslag (2005:95-96) wat ook bevind het dat die jeug gebrekkige kennis het oor die ontstaan van die MI-virus en watter behandeling of geneesmiddel daarvoor beskikbaar is.

Vermoë om na te dink

Vermoë om die werk te verstaan

Uit die kwantitatiewe response blyk dit dat die meerderheid graad 9-leerders die werk wat hulle in Lewensoriëntering oor MIV/Vigs behandel, verstaan. Dit blyk uit die feit dat 36,3% (n=89) leerders van mening is dat die werk wat hulle oor MIV/Vigs in Lewensoriëntering doen, *baie maklik* is. Uit die totale response het 28,1% (n=69) aangedui dat die werk vir hul *maklik* is. Slegs 7,7% (n=19) het gevoel dat die werk *moeilik* is en 'n klein minderheid van 4,8% (n=12) het aangetoon dat die werk *baie moeilik* is. Die gesprekke met graad 9-leerders het bevestig dat Lewensoriëntering vir hulle maklik is omdat dit oor onderwerpe handel waarmee hulle in hul daaglikse lewe te doen kry.

Verder is bevind dat dat 37% (n=90) van die leerders *baie bekend* met die woorde, terme en taal is. 'n Verdere 50,2% (n=122) het aangedui dat hulle daarmee *bekend* is teenoor 7,8% (n=19) leerders wat voel dat dit *onbekend* is en 'n skrale 4,9% (n=12) wat aangetoon het dat die terme, woorde en taal *baie onbekend* is. In ooreenstemming hiermee het die meeste graad 9-leerders, naamlik 88% (n=201), aangedui dat die redes waarom lewensvaardighede belangrikheid is om MIV/Vigs te voorkom, vir hulle *verstaanbaar* is.

Dit het egter by twee Tswana-, Xhosa- en Sothosprekende groepe na vore gekom dat hoewel die werk nie moeilik is nie, die taal waarin dit aangebied word die begrip van sommige aspekte daarvan moeilik maak. Aangesien die inligting nie in hulle moedertaal oorgedra word nie, neem dit leerders soms langer om die werk in konteks te verstaan. Hierdie leerders is te vinde daarvoor dat die klasse in Engels aangebied word, maar verkies dat moeilike konsepte in hul moedertaal verduidelik word.

Vermoë om te konsentreer

Oor die algemeen blyk dit uit die gesprekke gedurende die fokusgroepe, asook die vraelysopname (Tabel 7) dat graad 9-leerders tydens klasse konsentreer en hul konsentrasie min onderbreek word. Die rede hiervoor is dat die dissipline wat in die klas uitgeoefen word, hulle dwing om te luister en aandag te gee. Waarneming van die klasaanbiedinge het bevestig dat dissipline in die klasse gehandhaaf word en dat leerders se konsentrasie veral op werk gevestig bly wanneer daar voortdurend vrae oor die onderwerp ter bespreking aan hulle gevra word.

TABEL 7: GRAAD 9 LEERDERS SE MENING TEN OPSIGTE VAN HUL KONSENTRASIEVERMOË		
Dit is maklik om van die begin tot die einde van die Lewensoriënteringsklas op die werk te fokus:		
	%	n
Stem volkome saam	40	98
Stem saam	42,8	105
Neutraal / Onseker	10,2	25
Stem nie saam nie	3,6	9
Stem glad nie saam nie	3,2	8

Geraas en oninteressante onderwerpe is aandagafleiers wat dit soms vir die meeste graad 9-leerders moeilik maak om te konsentreer.

TABEL 8: GRAAD 9 LEERDERS SE MENING TEN OPSIGTE VAN AANDAGAFLEIER					
Terwyl ek in die Lewensoriënteringsklas is, word my aandag afgetrek deur:					
	Stem volkome saam	Stem saam	Neutraal / Onseker	Stem nie saam nie	Stem glad nie saam nie
Geraas	18,3% (n=45)	34,2% (n=84)	11% (n=27)	20% (n=49)	16,3% (n=40)
Gedagtes oor ander skoolvakke	12,1% (n=30)	18,6% (n=46)	11,7% (n=29)	35,7% (n=88)	21,5% (n=53)
Gedagtes oor sport/familie	10,6% (n=26)	20,4% (n=50)	13,0% (n=32)	33,0% (n=81)	22,8% (n=56)

Hoewel heelwat graad 9-leerders voel dat hul aandag deur geraas afgetrek word, blyk uit die resultate dat 57,2% (n=121) leerders nie aan hul ander skoolvakke dink terwyl hul in die Lewensoriënteringsklas is nie. Die meerderheid graad 9-leerders (55,8%; n=137) dink ook nie aan sport of hul familie terwyl hulle in die Lewensoriënteringsklas is nie.

Die meeste leerders het aangedui dat hulle baie aandag gee (86,3% n=197) en hard konsentreer (83,6% n=196) terwyl hulle besig is met aktiwiteite wat handel oor MIV/Vigs.

Bestaande kennis en houding ten opsigte van MIV/Vigs en Lewensoriëntering

Die graad 9-leerders se bestaande kennis oor MIV/Vigs is kwantitatief getoets deurdat hulle tydens die vraelysopname moes aandui watter stellings oor MIV/Vigs *waar* of *vals* is. Leerders kon egter ook die opsie *weet nie* uitoefen, wat 'n gebrek aan kennis oor die spesifieke stelling aandui.

	Waar		Vals		Weet nie	
	%	n	%	n	%	n
MIV/Vigs is 'n siekte wat nie genees kan word nie	86,3	209	9,9	24	3,9	9
Vigslyers sterf nie aan Vigs nie, maar aan ander siektes	38,3	92	50	214	10,8	26
Vigs kan van een persoon na 'n ander oorgedra word wanneer jy nies	16,1	39	78,8	190	4,9	12
Die verspreiding van MIV/Vigs kan voorkom word deur getrou te wees aan een maat	57,0	138	29,7	72	13,2	32
Vigs is 'n siekte wat slegs verkry word deur persone wat homosukses is	23,3	56	58,7	141	17,9	43

Hoewel dit uit die resultate blyk dat graad 9-leerders oor basiese kennis en feite oor MIV/Vigs beskik, is die persentasie leerders wat onseker oor sommige basiese feite is, steeds hoog. Hierdie bevinding stem ooreen met ander navorsing oor MIV/Vigs en die jeug (HSRC 2005:86). Dit kan geïllustreer word deur die groot aantal leerders, 42,9% (n=104), wat nie met die stelling: “Die verspreiding van MIV/Vigs kan voorkom word deur getrou te wees aan een maat” saamgestem het nie, of nie geweet het nie.

Dit blyk ook, soos geïllustreer in die onderstaande tabel, dat beduidende verskille voorkom tussen leerders uit die taalgroepe se bestaande kennis ten opsigte van die volgende stelling se beoordeling ($X^2=37,59233$; v.g.=24; $p=0,03$). Dit blyk dus dat minder van die Tswana-; Xhosa- en ander sprekendes weet dat mense wat MIV-positief is aan sekondêre oorsake beswyk.

Vigslyers sterf nie aan Vigs nie, maar aan ander siektes				
	Waar	Vals	Weet nie	N-waarde
% Afrikaans	52,9	36,4	10,5	85
% Tswana	31,4	59,2	9,2	108
% Xhosa	25	62,5	12,5	24
% Ander	27,2	54,5	18,8	22

Graad 9-leerders se bestaande kennis oor twee aspekte van lewensvaardighede en houdings as 'n wyse om MIV/Vigs die hoof te bied, is ondersoek. Hierdie twee aspekte is in die klas behandel en dus is leerders reeds aan die inligting blootgestel voordat hulle die vraelys beantwoord het.

Daar is gevind dat 69,3% (n=168) leerders saamstem dat selfassertiwiteit 'n lewensvaardigheid is wat MIV/Vigs help voorkom. Verder het die meerderheid leerders, 75,7% (n=184), saamgestem met die stelling: "*Respek vir jou medemens is belangrik om MIV/Vigs te voorkom*". Dit is verder duidelik dat graad 9-leerders (66,3% n=164) van mening is dat hulle baie bekend is met hoe lewensvaardighede MIV/Vigs kan voorkom.

Uit die fokusgroeponderhoude waar leerders oor MIV/Vigs in gesprek kon tree, blyk dit dat leerders se kennis oor die volgende aspekte ten opsigte van MIV/Vigs goed is:

- Hoe MIV/Vigs oorgedra word;
- Die hantering van 'n oop wond / bloed;
- Dat mense wat MIV-positief is met respek hanteer moet word;
- Hoe leerders hulleself gesond kan hou – wat 'n gesonde lewenstyl behels; en
- Hoe om 'n kondoom te gebruik.

Uit die waarneming by die drie skole kan bevestig word dat leerders by al drie die skole oor goeie basiese kennis beskik, hoewel daar steeds baie mites onder leerders versprei en bespreek word. Dit word beaam deur twee van die onderwysers/esse wat van mening is dat hoewel die werk oor MIV/Vigs voortdurend gedurende leerders se skoolloopbaan herhaal word, hulle steeds nie die werk goed genoeg ken nie.

Graad 9-leerders openbaar oor die algemeen 'n positiewe houding teenoor MIV/Vigs-inligting wat hulle deur Lewensoriëntering ontvang. Tabel 11 bevestig dat 'n groot meerderheid van die leerders die inhoud waaraan hulle in Lewensoriëntering blootgestel word, as bruikbaar, interessant en belangrik beskou.

TABEL 11: GRAAD 9 LEERDERS SE HOUDING TEN OPSIGTE VAN LEWENSWAARDIGHEDE OM MIV/VIGS TE VOORKOM		
Die redes wat deur die Lewensoriënteringsklasse gegee word hoekom lewensvaardighede belangrik is om MIV/Vigs te voorkom, is		
	%	n
Waar	95,7	230
Bruikbaar	90	209
Oorredend	79,9	180
Insiggewend	86,5	195
Sterk	90	212
Geloofwaardig	86,8	200
Relevant	81,3	184
Prakties	84,4	191

Hoewel daar geen beduidende verskille gevind is tussen taalgroepe ten opsigte van graad 9-leerders se algemene houding teenoor MIV/Vigs-onderwerpe wat tydens Lewensoriëntering bespreek word nie, is daar tydens fokusgroeponderhoude ondersoek ingestel na moontlike verskille in houdings ten opsigte van spesifieke onderwerpe soos kondoomgebruik teenoor onthouding. Verskille tussen taalgroepe en verskille tussen seuns en meisies ten opsigte van hulle houding oor die spesifieke onderwerpe het na vore gekom.

Seuns is oor die algemeen meer positief teenoor kondoomgebruik, terwyl meisies meer positief ten opsigte van onthouding voel. Dit blyk egter dat daar 'n groot groep Afrikaanssprekende seuns is wat ook meer positief ten opsigte van onthouding is. Dit is ook duidelik dat veral meisies van al die fokusgroepe positief voel om mense wat MIV-positief is, te help en te versorg.

'n Beduidende verskil ($X^2=13,17070$; v.g.=6; $p=0,04$) ten opsigte van seuns en meisies se mening oor die mate waartoe die MIV/Vigs-inligting wat hulle deur Lewensoriëntering ontvang, hulle persoonlik raak, is bevind. Hoewel 'n groot hoeveelheid seuns (58,9% $n=76$) aangedui het dat die MIV/Vigs-inligting hulle raak, is meer meisies (76,8% $n=73$) van mening dat die inligting hulle raak. Hierdie bevinding stem ooreen met Heppner et al. (1995: 640-645), wat gevind het dat vroue meer as mans van mening was dat die inligting van 'n verkrachtingsvoorkomingsveldtog hulle raak.

Dit blyk ook dat meer meisies (74,1% $n=69$) as seuns (56,1% $n=73$) voel dat die MIV/Vigs-inligting wat hulle gedurende Lewensoriëntering ontvang, prakties is ($X^2=12,53091$; v.g.=6; $p=0,05$). Die feit dat meer meisies (83,8% $n=83$) as seuns (60,7% $n=79$) 'n positiewe houding openbaar ten opsigte van die inligting oor MIV/Vigs, word deur die kwantitatiewe resultate dat meer meisies as seuns by die MIV/Vigs-onderwerpe betrokke raak wanneer hulle aktiwiteite daarvoor doen, ondersteun ($X^2=17,80168$; v.g.=6; $p=0,006$).

Die verskil in die mate van 'n positiewe houding by meisies en seuns teenoor MIV/Vigs-onderwerpe word bevestig deur die resultate dat meisies (75,2% n=73) Lewensoriënteringsaktiwiteite wat oor MIV/Vigs handel, meer as seuns (58,9% n=76) geniet ($X^2=12,70752$; v.g.=6; p=0,04).

Hoewel 'n vergelyking tussen die verskillende taalgroepe geen beduidende verskille aandui nie, is tydens fokusgroeponderhoude gevind dat Tswana-, Xhosa- en Sothosprekende seuns 'n houding openbaar om eerder kondome te gebruik as om onthouding toe te pas. Seuns in hierdie taalgroepe ondersteun ook die beginsel dat 'n mens aan een maat getrou moet wees.

Die aard van argumente in die lewensoriënteringsmateriaal

Die uitbreidingsmoontlikheidsmodel veronderstel dat die sentrale prosessering van *sterk argumente* 'n belangrike kriterium is vir die verandering van respondente se houdings ooreenstemmend met 'n oorredingsboodskap. In hierdie studie behels "sterk argumente" redes en argumente wat graad 9-leerders voel oorredend, sterk, oortuigend en goed is. Indien graad 9-leerders dus van mening is dat Lewensoriëntering se inhoud sterk argumente bevat en hulle daardie inligting sentraal prosessee, bestaan daar 'n groter moontlikheid dat die inhoud van die Lewensoriënteringsmateriaal graad 9-leerders ooreenkomstig die verlangde gedrag wat geleer word, kan oorreed.

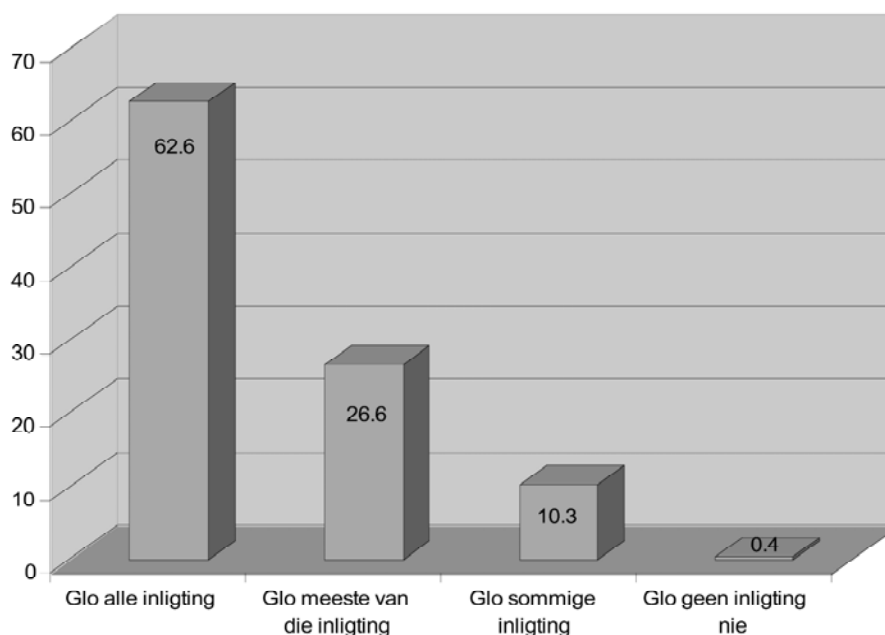
Tydens die gesprekke met leerders uit al die fokusgroeponderhoude was dit duidelik dat die redes waarom, en maniere hoe, lewensvaardighede kan help om MIV/Vigs te voorkom, deur leerders as die waarheid beskou word. Voorts het hulle verduidelik dat dit inligting is waaraan hulle waarde kan heg. Die mees algemene rede wat die meeste leerders in al die fokusgroepe hiervoor gegee het, is dat hulle kan sien dat die lewe 'n weerspieëling is van die argumente wat in die klas aangevoer word.

'n Groep Tswana-, Xhosa- en Sothosprekende meisies het gevoel dat die argumente wat aangebied word, sterk is, maar dat ander materiaal en bronne ook gebruik moet word om die argumente te ondersteun. Dit is dus vir leerders belangrik dat onderwysers/esse nie net die handboek se argumente in die klas gebruik nie, maar ook argumente uit addisionele materiaal.

'n Ander Tswana-, Xhosa- en Sothosprekende groep het verduidelik dat hulle waarde aan die argumente ten opsigte van MIV/Vigs heg omdat hulle die onderwyser/-es glo wat die inligting oordra. Dus kan die gevolgtrekking gemaak word dat hulle eerder waarde aan die ekstrinsieke veranderlike, naamlik die onderwyser/es heg, en 'n perifere roete tot inligtingprosessering moontlik deur hierdie leerders gevolg sal word. Die wit Afrikaanssprekende groep het verduidelik dat hulle die argumente as sterk beskou omdat dit in 'n handboek gepubliseer is en dat dit daarom belangrike en "korrekte" argumente en feite bevat.

FIGUUR 1: DIE MATE WAARIN GRAAD 9-LEERDERS DIE INLIGTING WAT HULLE VAN DIE SKOOL ONTVANG, GLO

Uit Figuur 1 is dit duidelik dat die meeste graad 9-leerders enige soort inligting wat deur die skool gekommunikeer word, as geloofwaardig beskou. Dit versterk die moontlikheid dat leerders die argumente wat deur skole aangebied word as sterk argumente vir of teen bepaalde gedrag mag beskou.

Tabel 12 bied 'n opsomming van graad 9-leerders se houdings teenoor die argumente wat gedurende Lewensoriëntering oor lewensvaardighede om MIV/Vigs te voorkom, gevoer word.

TABEL 12: GRAAD 9 LEERDERS SE HOUDING TEN OPSIGTE VAN LEWENSORIËNTERING SE REDES VIR DIE BELANGRIKHEID VAN LEWENVAARDIGHEDE OM MIV/VIGS TE VOORKOM					
	%	n		%	n
Waar	95,7	230	Vals	2,8	7
Bruikbaar	90	209	Onbruikbaar	7,6	18
Oorredend	79,9	180	Nie oorredend	9,6	22
Insiggewend	86,5	195	Nie insiggewend	8,3	19
Sterk	90	212	Swak	5,8	14
Geloofwaardig	86,8	200	Ongeloofwaardig	6,4	17
Relevant	81,3	184	Irrelevant	9,2	21
Prakties	84,4	191	Onprakties	9,1	21

Graad 9-leerders se menings dat die argumente ten gunste van lewensvaardighede as 'n wyse om MIV/Vigs te voorkom waar, bruikbaar, insiggewend en geloofwaardig is, dui daarop dat leerders die argumente as sterk beskou.

Aangesien die meeste graad 9-leerders, 47,9% (n=115) aangedui het dat hulle *gereeld* nadink oor hoe hierdie lewensvaardighede hulle kan help om MIV/Vigs te voorkom, kan daar (volgens die uitbreidingsmoontlikheidsmodel) gesê word dat die nadenke oor inligting wat graad 9-leerders as waar, bruikbaar, geloofwaardig en oordedend beskou, tot moontlike houdingsverandering (insluitende gedragsveranderinge) by graad 9-leerders ooreenkomstig die uitkomst van die module kan lei.

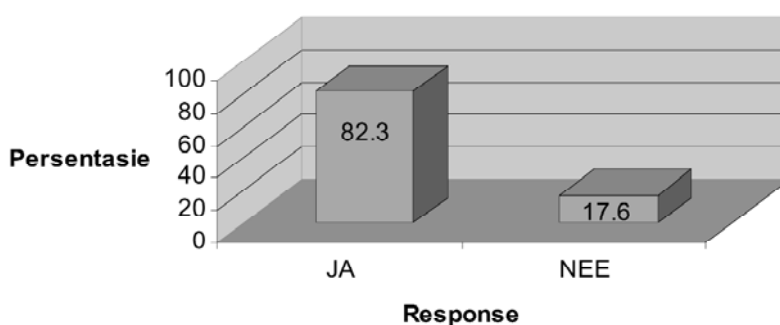
Indien graad 9-leerders die argumente wat hulle as swak beskou, sentraal prosessee, naamlik daaroor nadink, bestaan die moontlikheid dat teenargumente ten opsigte van die inligting wat deur Lewensoriëntering aangebied word, geformuleer kan word.

Die geslaagdheid van die graad 9-Lewensoriënteringsboodskap oor MIV/Vigs

Aangesien dit nie prakties moontlik is om leerders se gedrag te ondersoek nie en omdat dit moeilik is om presies te bepaal *watter* effek verskillende veranderlikes op 'n individu se gedragsverandering gehad het, is graad 9-leerders se eie *persepsies* ondersoek ten opsigte van die effek wat Lewensoriëntering op hulle gedrag gehad het. Figuur 2 dui aan dat die meerderheid graad 9-leerders van mening is dat Lewensoriëntering 'n effek op hulle lewe gehad het.

FIGUUR 2: GRAAD 9-LEERDERS SE PERSEPSIE VAN LEWENSORIËNTERING SE EFFEK OP HUL GEDRAG

Het die Lewensoriënteringsklasse jou in die verlede gehelp om gedrag te verander wat jou moontlik in die gevaar kon stel om met MIV/Vigs geïnfekteer te word?

Graad 9-leerders het tydens fokusgroeponderhoude en deur middel van 'n oop vraag in die vraelys gemotiveer waarom hulle van mening is dat Lewensoriënteringsklasse hulle

in die verlede gehelp het om gedrag te verander wat hulle in gevaar kon stel om met MIV/Vigs geïnfekteer te word. Die meeste response dui daarop dat leerders nou meer bedag daarop is om hulleself teen die oordrag van die MI-virus te beskerm deur onthouding, kondoomgebruik of deur slegs aan een seksuele maat getrou te bly. Ander redes wat genoem is, sluit in dat leerders weet hoe om hulle teen 'n oop wond te beskerm en dat hulle mense wat MIV/Vigs het, met respek behandel en nie bang is om met hierdie mense in aanraking te kom nie.

Sommige leerders (wat die minderheid van die steekproef uitmaak) voel egter dat Lewensoriëntering hulle nie gehelp het om hulle gedrag te verander nie. Die meeste van hierdie leerders is nog nie in die verlede met 'n situasie gekonfronteer wat hulle in gevaar gestel het om met die MI-virus geïnfekteer te word nie. Hulle het egter genoem dat die inligting wat hulle deur Lewensoriëntering ontvang wel in die toekoms, indien hulle met risiko-gedrag gekonfronteer word, 'n invloed op hulle gedrag sal hê.

Dit blyk ook dat sommige leerders op grond van die opvoeding wat hulle by hulle ouerhuise kry, reeds 'n standpunt ingeneem het om nie tot risiko-gedrag toe te tree nie.

BESPREKING VAN RESULTATE

Die studie het die uitbreidingsmoontlikheidsmodel se veronderstellings bevestig. Die kwantitatiewe sowel as kwalitatiewe data wys daarop dat intrinsieke ooredingsveranderlikes wel 'n belangrike rol by die graad 9-leerders speel wanneer MIV/Vigs-inligting deur middel van Lewensoriëntering aan hul oorgedra word. Dus kan afgelei word dat graad 9-leerders van die drie geselekteerde skole in Potchefstroom die inligting sentraal behoort te prosesseer, wat tot langtermynoorreding en -gedragsverandering behoort te lei. Dit blyk dat die ekstrinsieke ooredingsveranderlikes 'n versterkende of teenwerkende rol ten opsigte van die uitkoms van graad 9-leerders se sentrale inligtingsprosessering van die werk oor MIV/Vigs in Lewensoriëntering kan speel.

Die rol van intrinsieke veranderlikes

Motiveringsveranderlikes

- Persoonlike relevansie

MIV/Vigs is beslis vir graad 9-leerders 'n persoonlik relevante onderwerp, maar sommige leerders was van mening dat hulle 'n versadigingspunt vir die herhaling van *dieselfde inligting* bereik het. Die relevansie van MIV/Vigs vir graad 9-leerders het dus verskuif vanaf die *belangrikheid van basiese inligting* (soos byvoorbeeld hoe die MI-virus oorgedra word) na die *toepassing van hierdie inligting*, byvoorbeeld die emosionele en fisieke effek van MIV/Vigs op mense se daaglikse take, asook hoe mense wat MIV/Vigs het, emosioneel en fisiek voel.

- Behoefte aan kennis

Aansluitend by die persoonlike relevansie van die inhoud van MIV/Vigs het die graad 9-leerders 'n behoefte aan nuwe kennis oor die onderwerp uitgespreek. Die leerders

wou nuwe dinge leer en hulle bestaande kennis oor die onderwerp uitbrei deur byvoorbeeld meer te leer oor nuwe navorsingsbevindinge aangaande MIV/Vigs. Ooreenkomstig met Henning (1999:59) en Goliath (1995:188) se navorsing bestaan 'n behoefte aan kennis om die inligting wat hulle reeds oor MIV/Vigs het in hul lewe te kan toepas, te weet hoe om besluite oor gedrag te neem en die inligting met hul daaglikse lewe in verband te bring.

- Vermoë om te verstaan

Die graad 9-leerders het die inoud van die Lewensoriëntering, en spesifiek die werk oor MIV/Vigs, as baie maklik beskou. Leerders is baie bekend met die terminologie en woorde wat gebruik word om lewensvaardighede aan leerders oor te dra.

Die taal waarin klasse aangebied word, blyk in sommige gevalle egter 'n probleem te wees. Graad 9-leerders verkies dat die onderwyser/es in staat moet wees om die moeilike konsepte of begrippe in hul moedertaal aan hulle te verduidelik.

Aangesien graad 9-leerders egter oor die algemeen toon dat hulle die werk oor MIV/Vigs verstaan soos dit gedurende Lewensoriëntering aan hulle verduidelik word, kan die gevolgtrekking gemaak word dat hierdie intrinsieke veranderlike se rol by graad 9-leerders die sentrale inligtingsprosessering van die inligting versterk wat hulle gedurende klastyd oor MIV/Vigs ontvang.

- Graad 9-leerders se konsentrasievermoë

Die graad 9-leerders wat aan die studie deelgeneem het, het oor die algemeen goed in die klas gekonsentreer. Die taalprobleem (soos vroeër verduidelik) veroorsaak egter 'n verbreking van konsentrasie by sommige leerders.

Leerders se konsentrasievermoë neem egter af namate hul nie by die klasaanbieding betrek word deur middel van vrae, aktiwiteite of besprekings nie. Onderwerpe of klasaanbieding wat nie vir leerders relevant of interessant is nie, beïnvloed ook hul konsentrasievermoë negatief. Dit stem ooreen met vorige navorsingsresultate wat daarop dui dat die oordrag van dieselfde inligting, herhaaldelik en op dieselfde wyse, daartoe lei dat leerders verveeld en afgestomp raak en nie meer gedurende klastyd luister, konsentreer of oplet nie (Goliath 1995:170; Henning 1999:60).

Dus kan uit die studie afgelei word dat graad 9-leerders oor 'n hoër en beter konsentrasievermoë beskik wanneer dissipline gehandhaaf word en wanneer leerders in die onderwerpe wat bespreek word, belangstel. Dit blyk egter dat graad 9-leerders se belangstelling in die onderwerpe onder bespreking afneem wanneer hulle nie die taal waardeur die inligting oorgedra word goed verstaan nie.

Situasieveranderlikes

- Bestaande kennis en houding teenoor MIV/Vigs en Lewensoriëntering

Hoewel die meeste graad 9-leerders se bestaande kennis oor MIV/Vigs goed is, word mites in verband met die oorsprong van die MI-virus steeds versprei. Dit blyk dat mites

oor aspekte van MIV/Vigs waaroor leerders nie genoeg inligting het nie, gevorm word in 'n poging deur leerders om dit wat hulle nie van MIV/Vigs verstaan of weet nie, vir hulleself verstaanbaar te maak. Graad 9-leerders het aangedui dat hulle nie weet hoe die MI-virus ontstaan het nie en dat hulle graag meer inligting daarvoor sou wou hê. Aangesien leerders nie weet hoe hierdie virus ontstaan het nie, versin hulle stories of glo hulle gerugte om dit wat vir hulle onbekend is, verstaanbaar te maak en met hul lewe in verband te bring.

Vorige navorsingsresultate het bevind dat Vigs-onderrig gekoppel moet word aan die individue se kennis oor MIV/Vigs, hul oortuiging ten opsigte van die risiko om met die MI-virus geïnfekteer te word en hoe daardie risiko hanteer kan word (Esterhuysen 2001:30). Volgens die uitbreidingsmoontlikheidsmodel word veronderstel dat vasgestel moet word of ontvangers van oorreringsboodskappe se gedagtes deur 'n vooropgestelde houding of die boodskapargumente gerig word (Petty & Cacioppo 1996:266). Uit hierdie studie blyk dit dat graad 9-leerders se bestaande kennis hul houdings ten opsigte van MIV/Vigs bepaal en dat hulle gedagtes daardeur gerig word.

'n Belangrike bevinding ten opsigte van die graad 9-leerders se bestaande kennis en hul houdings teenoor MIV/Vigs is dat daar beduidende verskille tussen seuns en meisies is. Meisies het 'n vooropgestelde houding gehandhaaf wat onthouding (geen seksuele omgang voor die huwelik nie) bo kondoomgebruik ondersteun. Seuns het op hul beurt 'n vooropgestelde houding geopenbaar wat kondoomgebruik en getrouheid aan een seksuele maat ondersteun. Hoewel kondoomgebruik én onthouding tydens Lewensoriëntering behandel word, kan gesê word dat meisies die argumente wat pro-onthouding is, eerder sal ondersteun (en hulle gedrag ooreenkomstig dié boodskapargumente rig) as seuns (met 'n pro-kondoomgebruik houding) wat eerder hulle gedrag sal rig ooreenkomstig boodskapargumente wat kondoomgebruik en getrouheid aan *een* seksuele maat ondersteun.

Dit is duidelik dat graad 9-leerders reeds oor 'n raamwerk van kennis beskik waaroor hulle 'n positiewe en ondersteunende houding ingeneem het. By meisies ondersteun die bestaande kennis en houding onthouding bo kondoomgebruik.

Verdere denke oor bykomende inligting wat graad 9-meisies verkry oor gedrag om MIV/Vigs te voorkom, sal dus waarskynlik hulle bevooroordeelde gedagtes en houding ten opsigte van die voorkoming van MIV/Vigs-oordrag (nl. onthouding bo kondoomgebruik) versterk. Indien 'n oorreringsboodskap deur Lewensoriëntering onthouding voorstaan, behoort graad 9-meisies wanneer hulle oor die boodskap nadink hulle gedrag ooreenkomstig die boodskap te rig. Dit sal waarskynlik tot die generering van meer gunstige gedagtes en 'n houding lei wat die boodskap verder ondersteun.

Indien die oorreringsboodskap die gedagte ondersteun dat kondoomgebruik die beste opsie is, sal hierdie meisies (wat reeds 'n positiewe houding teenoor onthouding ingeneem het) se nadenke oor die oorreringsboodskap waarskynlik tot teenargumente ten opsigte van kondoomgebruik lei.

- Aard van argumente in Lewensoriënteringsmateriaal

Respondente was van mening dat die argumente wat deur die Lewensoriënteringsmateriaal ten opsigte van MIV/Vigs aangebied word, oorredend, sterk, goed en oortuigend is. Leerders het aangedui dat die gevolge van MIV/Vigs wat in die werklike lewe sigbaar is (mense sterf daagliks), bewys dat die argumente wat aangevoer word, sterk en waar is (Petty & Cacioppo 1981; Petty, Unnova & Strathman 1991:241-280; Petty & Cacioppo 1996:265-268).

Die gevolgtrekking kan gemaak word dat indien graad 9-leerders nadink oor die inhoud wat deur Lewensoriëntering behandel word en die inligting sentraal prosesseer, hulle hul gedrag waarskynlik ooreenkomstig die gekommunikeerde boodskap sal rig, aangesien hulle die argumente wat gevoer word as sterk en oorredend beskou (Petty & Cacioppo 1981; Petty, Unnova & Strathman 1991:241-280; Petty & Cacioppo 1996:265-268). Indien oorreding ooreenkomstig die boodskap intree, behoort dit langdurig te wees, teenargumente te kan weerstaan en tot gedrag lei wat in die toekoms redelik voorspelbaar sal wees.

Die geslaagdheid van die graad 9-Lewensoriënteringsboodskap oor MIV/Vigs

Graad 9-leerders se gedrag word nie alleenlik deur die effek van Lewensoriëntering en die rol van intrinsieke en ekstrinsieke veranderlikes bepaal nie. Ander aspekte, soos byvoorbeeld leerders se godsdienstige waardes, opvoeding en beginsels, kan ook 'n invloed op hulle gedrag uitoefen. Aangesien die studie nie die graad 9-leerders se gedrag bestudeer het nie, maar bloot die leerders se weergawe van hul gedrag in berekening gebring het, is dit nie moontlik om 'n absolute gevolgtrekking oor die geslaagdheid van die Lewensoriënteringsboodskappe oor MIV/Vigs te maak nie.

Uit die resultate blyk dit duidelik dat die intrinsieke oorredingsveranderlikes wel 'n belangrike rol speel by die meeste graad 9-leerders wat aan die studie deelgeneem het. Indien respondente se gedrag dus wel verander het, soos deur hulle aangedui, kan die gevolgtrekking gemaak word dat die sentrale prosessering van die Lewensoriënteringsinligting beslis bygedra het tot die effek op graad 9-leerders se gedrag. Die studie het egter heelwat aspekte uitgewys wat die effek van Lewensoriënteringsboodskappe oor MIV/Vigs kan versterk, soos byvoorbeeld leerders se behoefte aan meer gevorderde inligting, hul behoefte aan deelname in die klas, en taal en geslagsverskille wat 'n rol kan speel.

AANBEVELINGS VIR TOEKOMSTIGE STUDIES

Op grond van die beperkings wat uit die studie na vore gekom het, word die volgende aanbevelings vir toekomstige studies gemaak:

- Die uitvoering van longitudinale studies om die houdings- en gedragsveranderinge ná die blootstelling van oorredingsboodskappe oor tyd te ondersoek en te toets.
- Alle klasgroepe se klasperiodes moet waargeneem word. Waarneming moet ook

met die verloop van tyd plaasvind ten einde tendense te identifiseer. Daar word aanbeveel dat dieselfde groepe ook tydens die aanbieding van ander modules/vakke waargeneem word ten einde te vergelyk of die mate waartoe intrinsieke en ekstrinsieke ooredingsveranderlikes 'n rol by leerders speel, verskil ten opsigte van die onderwerpe waaraan hulle blootgestel word.

- Daar word voorgestel dat vraelyste ook in een van die Afrika-tale beskikbaar gestel word om te verseker dat leerders die vrae korrek verstaan en interpreteer.
- Die ontleding van materiaal deur middel van 'n inhoudsanalise sal daartoe lei dat 'n vergelyking tussen die werk soos dit deur die verskillende skole aangebied en hanteer word (asook die verskil in effek op leerders se gedrag as gevolg van die verskillende invalshoeke wat deur die skole gevolg word) getref kan word.
- Die insluiting van 'n groter groep wit Afrikaanssprekende leerders en ook wit Engelssprekende leerders is noodsaaklik vir toekomstige studies ten einde vergelykings tussen die verskillende taalgroepe te kan tref.

SLOT

Petty en Cacioppo het met die verloop van tyd meer as 50 eksperimente uitgevoer om die basiese aannames van die model te toets (Griffin 1991:201). Die tipiese studie varieer persoonlike relevansie, argumentkrag en brongeloofwaardigheid. Die resultate van die studies verifieer dat motivering 'n beslissende faktor ten opsigte die roetes tot inligtingprosessering en gevolglike houdingsverandering is.

Navorsing ten opsigte van houdingsverandering bied gewoonlik resultate wat verwarrend en weersprekend van aard is. Petty en Cacioppo se uitbreidingsmoontlikheidsmodel neem verskeie onsamehangende resultate en integreer dit tot 'n verenigbare geheel (Griffin 1991:203). Hierdie integrerende funksie van die uitbreidingsmoontlikheidsmodel maak dit 'n waardevolle model om ooredingsboodskappe meer geslaag aan te bied. Hierdie model behoort ook op ander MIV/Vigs-boodskappe en -veldtogte in Suid-Afrika toegepas te word om die geslaagdheid daarvan te bepaal en om vas te stel hoe die rol van intrinsieke veranderlikes vir die verskillende groepe ontvangers versterk kan word.

VERWYSINGS

- Departement van Onderwys. *Sien Suid-Afrika*. Departement van Onderwys.
- Dillard, J.P. & Pfau, M. 2002. *The persuasion handbook: Developments in theory and practice*. London: Sage Publications.
- Du Plooy, G.M. 1996. *Introduction to communication research*. Cape Town: Rustica.
- Esterhuyse, E.A. 2001. Self-effektiwiteit en MIV/Vigs-voorkomende gedrag by 'n groep hoërskoolleerlinge. Ongepubliseerde Magistertesis. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch.
- Goliath, C.G. 1995. Sekondêre skoolleerlinge se persepsies van Vigs en Vigs-opvoeding. Ongepubliseerde doktorsale proefskrif. Port Elizabeth: Universiteit van Port Elizabeth.
- Griffin, E.M. 1991. *A first look at communication theory*. New York: McGraw-Hill.
- Henning, A. 1999. Riglyne vir 'n Vigs-Voorligtingsprogram vir graad nege leerlinge. Ongepubliseerde Magisterverhandeling. Johannesburg: RAU.
- Heppner, M.J., Good, G.E., Hillenbrand-Gunn, T.L., Hawkins, A.K., Hacquard, L.L., Nichols, R.K., Debord, K.A., Brock, K.J. 1995. Examining sex differences in altering attitudes about rape: A test of the elaboration likelihood model. *Journal of Counseling and Development* 73(6):640-647, Jul/Aug.
- HSRC (Human Sciences Research Council). 2005. South African national HIV prevalence. HIV incidence, behaviour and communication survey. Cape Town: HSRC Press.
- Littlejohn, S.W. 1989. *Theories of human communication*. Third Edition. California: Wadsworth.
- Petty, R.E., & Cacioppo, J.T. 1981. *Attitudes and persuasion: Classic and contemporary approaches*. Dubuque, IA: Wm. C. Brown.
- Petty, R.E. & Cacioppo, J.T. 1996. Fourth Edition. *Attitudes and persuasion: Classic and contemporary approaches*. Colorado: Westview.
- Petty, R.E., Unnova, R.H., & Strathman, A.J. 1991. Theories of attitude change. In Robertson, T.S. & Kassarian, H. (Eds.) *Handbook of consumer behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Ross, R.S. 1994. *i*. Fourth Edition. New Jersey: Prentice Hall.
- SUID-AFRIKA. Departement van Onderwys. 2002. North West Department of Education Auxiliary Services, Potchefstroom District. HIV/Aids Life Skills Education. Potchefstroom.